

Корнієцький О.В.
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ
ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Постановка проблеми. Транспорт підприємств АПК з одного боку є частиною транспортної системи України, а з іншого – невід’ємною, інтегруючою усі процеси (від постачання ресурсів до реалізації продукції) складовою виробничо-комерційної діяльності підприємств АПК.

Останні кілька десятиліть минулого століття в розвинених країнах пройшли під знаком логістизації постачальницько-виробничо-збутової діяльності підприємств. Роль транспорту у логістиці є ключовою, адже рух матеріальних потоків без транспортування не можливий.

Стан вивчення проблеми. Питання формування та ефективності функціонування логістичних систем і розвитку транспортної логістики досліджуються такими вченими, як Б.Анікін, Д.Бауерсокс, А.Гаджинський, О.Глогусь, Є.Голіков, А.Кальченко, Д.Клос, Є.Крикавський, Е.Мате, Л.Міротін, Ю.Неруш, В.Ніколайчук, М.Окландер, Ю.Пономарьова, О.Семенов, В.Сергеев, І.Смирнов, В.Стаханов, И.Ташбаєв, Д. Тіскє, В.Українець, Н.Чухрай та ін. Організаційно-економічним аспектам транспортного забезпечення підприємств АПК присвячені наукові праці Є.Бузовського, В. Василенка, В.Гобермана, Л.Зайончика, В.Ема, Л.Кормакова, В.Котелянца, О. Пилипенка, М.Пугачова та ін. Разом з тим необхідність вивчення проблем формування оптимальних регіональних логістичних систем підприємств АПК зумовлює потребу удосконалення управління транспортно-логістичними системами, в межах яких набуває довершеності транспортне забезпечення виробничо-комерційної діяльності підприємств, що вимагає відповідного наукового забезпечення. Це й обумовило вибір теми дослідження.

Завдання і методика досліджень. Метою дослідження є теоретичне узагальнення проблем формування оптимальних логістичних систем підприємств АПК, розробка наукового обґрунтування та рекомендацій щодо удосконалення управління транспортно-логістичними системами підприємств АПК. Теоретико-методологічною основою дослідження є базові положення економічної теорії, праці вітчизняних та зарубіжних вчених з проблем транспортної логістики та транспортного забезпечення підприємств АПК.

Результати досліджень. У взаємозв’язку з маркетингом логістика є «рушійною силою», яка може ініціювати структурні зрушення регіонального АПК по всьому ланцюгу галузей і дозволить за рахунок мобілізації власних фінансових ресурсів і при мінімальних державних інвестиційних ресурсах отримати у короткий час високу віддачу.

Особливості взаємовпливу логістики і АПК доцільно розглядати на трьох рівнях функціонування: на рівні сфер АПК, інфраструктури і потоків (рис. 1).

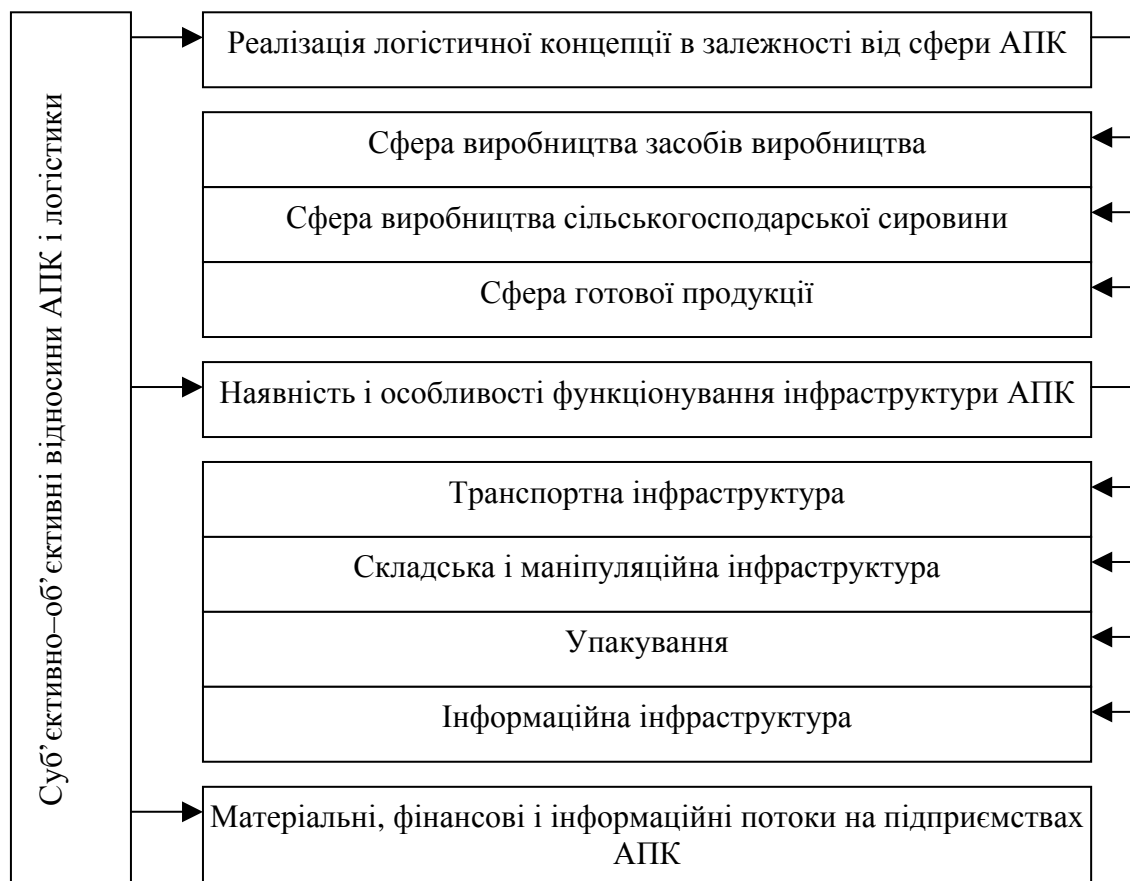

Рис. 1. Рівні прояву особливостей логістики у структурі АПК

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Багато труднощів, з якими зіткнулися вітчизняні підприємства АПК, мають відношення до логістичної складової діяльності організації (транспортування, складування, утримання і управління запасами матеріальних цінностей, розміщення і робота із замовленнями, розміщенні складських приміщень, придбання і доставка матеріалів, взаємодія з різними посередниками).

Використання принципів логістики як інструменту удосконалення організаційно–виробничих структур буде сприяти ліквідації існуючого дефіциту елементів інфраструктури, організації ефективної системи управління всіма процесами.

Така реструктуризація повинна реалізовуватися у наступному:

- у розвитку потужностей зі зберігання і первинної переробки сільськогосподарської продукції;
- у переході на нові технології переробки з урахуванням тенденцій на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- у переробці продукції з розширенням асортименту вироблюваної продукції;
- у розвитку виробництва тари і упаковки з метою переходу до упаковки разового використання;
- у переході на ринкову технологію реалізації і матеріально-технічного постачання з формуванням відповідної логістичної структури і інфраструктури.

Одну з найбільших проблем в дослідженні проблем створення логістичних систем у аграрній сфері складає відокремлення інституційних утворень, що називаються каналами розподілу, або маркетинговими каналами, та є складовими логістичних систем підприємств. Ці канали слугують тією областю, на якій в системі вільного ринку відбувається обмін власністю на продукти та послуги. Через різноманітність та складну структуру таких каналів дуже важко описати загальні проблеми, з якими зустрічаються менеджери при розробці комплексної стратегії розподілу. Для того щоб успішно планувати та розвивати ділові відносини, менеджери логістики підприємств АПК повинні добре розбиратися в економіці розподілу та управлінні господарських зв'язків в середині каналів. На практиці встановленню кінцевої структури каналу розподілу передують тривалий процес планування та переговорів. Проте, навіть коли стратегія вироблена та прийнята до виконання, менеджери на ділянках логістичної системи не завжди можуть забезпечити її втілення.

Господарські зв'язки в середині каналів розподілені досить динамічно, оскільки підприємства переробної сфери АПК намагаються постійно покращувати свої конкурентні позиції, а вірно вибрана структура каналу дає таким підприємствам конкурентні переваги.

На рис. 2 зображена структура каналів розподілу, що необхідна для повноцінного ринкового обміну підприємству АПК.

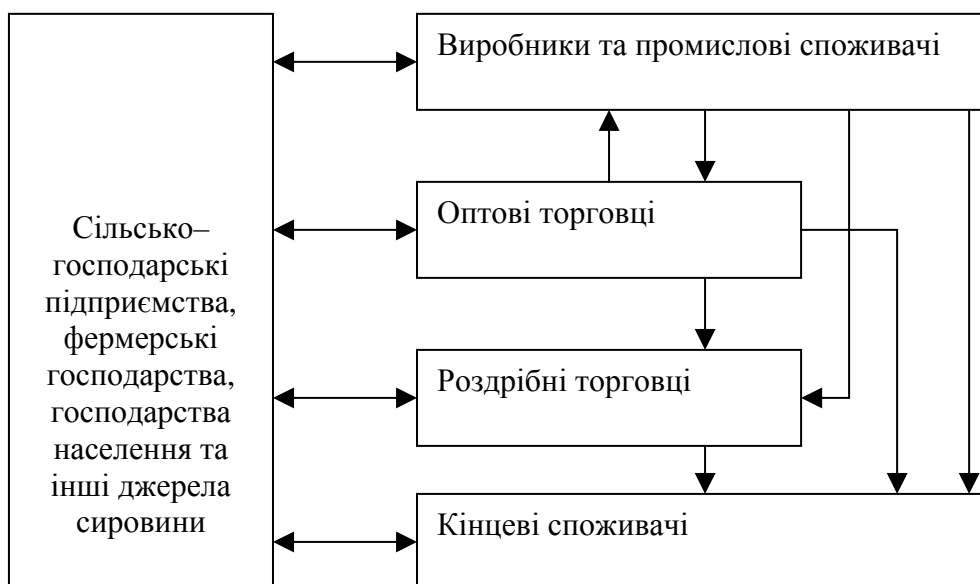

Рис. 2. Типові канали розподілу в логістичних системах підприємств АПК

Таке графічне зображення дає уявлення про велику кількість господарських суб'єктів і інститутів, що беруть участь в передачі власності, їх зв'язкам та місці в цьому процесі. Проте схема, що зображена на рис. 1 хоч і відрізняється своєю простотою, не дуже корисна менеджерам логістики при розробці стратегії логістичної системи.

На рис. 3 показано загальне коло учасників каналів розподілу продукції АПК, що використовуються великими підприємствами для розподілення широкого асортименту продуктів у різних ринкових сегментах.

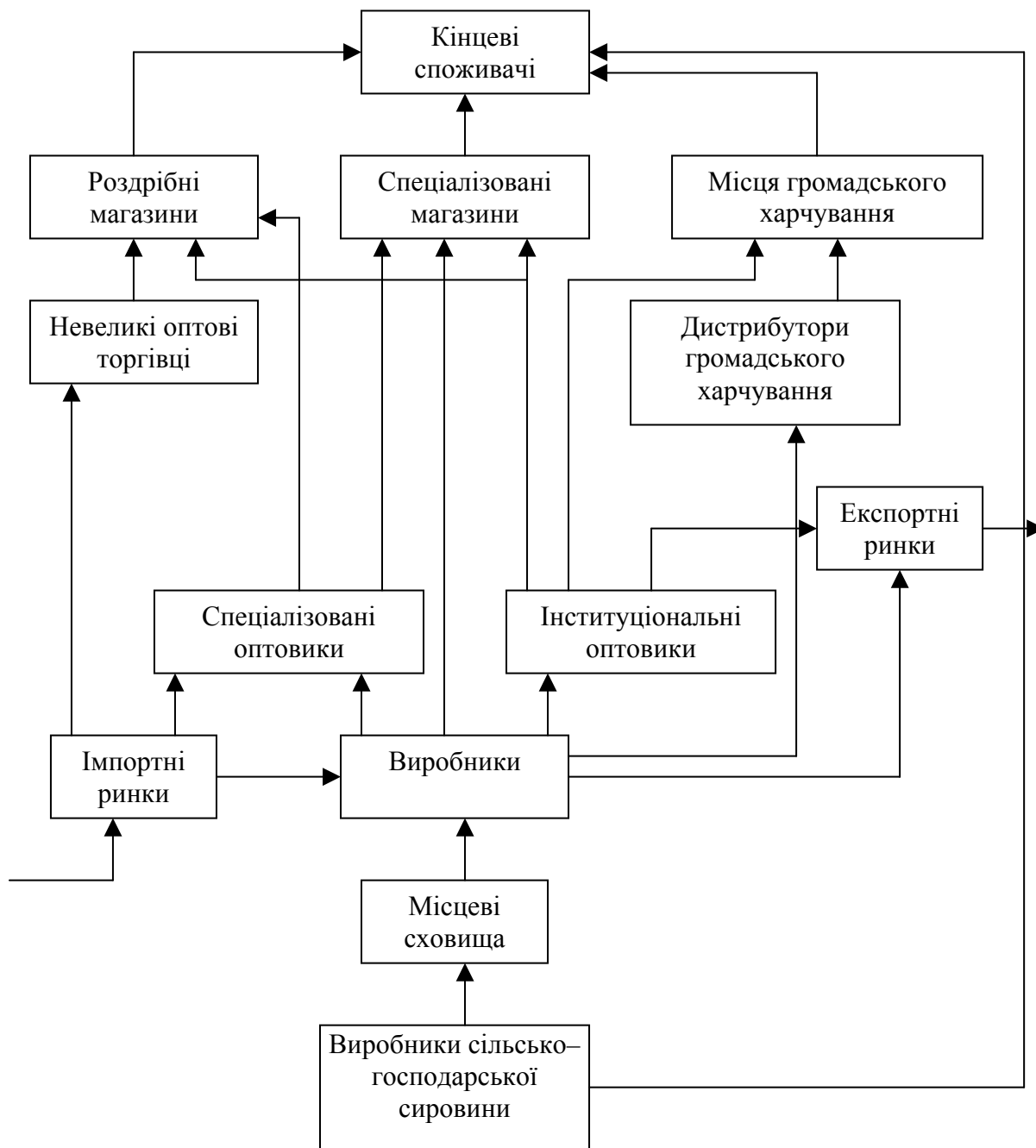

Рис. 3. Учасники каналів розподілу в логістичних системах переробних підприємств АПК

На українських переробних підприємствах АПК (харчова промисловість), процес модернізації та впровадження нових логістичних систем відбувається досить активно. Це пояснюється жорсткою конкурентною боротьбою. На даний момент в Україні більшість харчових підприємств проводять реінжиніринг власних логістичних систем та розробляють більш досконалі канали просування своєї продукції. В результаті асортимент харчової продукції на внутрішньому українському ринку сьогодні значно розширився. Але існують й певні проблеми при формуванні ефективних логістичних систем у АПК.

Найголовнішою з них, у формуванні конкурентоспроможних логістичних систем та каналів розподілу, є подрібнення сільськогосподарських підприємств, відсутність належної кількості великих сільськогосподарських підприємств, що створює проблеми «входу» в логістичну систему. При постачанні сировини невеликими партіями від різних виробників не можливо ефективно контролювати якість сировини, що закуповується.

Наступною проблемою у формуванні ефективних логістичних систем підприємств АПК є те, що й досі не розроблені державні стандарти на усі види продукції АПК в Україні. А ті, що є, не відповідають міжнародним стандартам якості. Тож, більшість підприємств розробляє власні технічні умови для створення конкурентоспроможних продуктів, особливо на міжнародних ринках.

До того ж підприємствам доводиться працювати за багатьма законами, сотнями державних стандартів (ДСТУ), тисячами технічних умов та переліком санітарних правил, методичних рекомендацій та інших документів, які іноді суперечать один одному при розгляданні одних і тих же питань. До того ж застаріла законодавча база не відповідає, з одного боку, сучасним технологічним умовам підприємств та новітнім інноваційним процесам при виготовленні продукції, а з іншого, не гармонізують зі стандартами країн Євросоюзу, що значно знижує можливість підприємств експортувати власну продукцію до цього регіону.

Також потребує зміни механізм контролю якості та безпеки продукції АПК. В Україні якість та безпеку харчової продукції контролює три організації – Державний споживчий стандарт, Міністерство охорони здоров'я та Державний департамент ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики. Проте, набагато ефективніше було б створити єдиний контролюючий орган з питань якості та безпеки продукції.

Тож, при формуванні ефективних логістичних систем на підприємствах АПК існує ряд проблем як на вході системи, так і на її виході. Розробка інвестиційних проектів побудови нових та модернізації старих сільськогосподарських і переробних підприємств, гармонізація власних технічних умов з євростандартами виробництва продуктів АПК та побудова правильної структури збуту готової продукції сприятимуть підвищенню ефективності функціонування логістичних систем підприємств АПК.

Досвід показує, що вітчизняні підприємства мають певні труднощі з інтегруванням параметрів маркетингових програм і результатів розвитку в єдину економічну модель бізнесу.

Великі харчові компанії в основному використовують змішану систему дистрибуції. В найближчі торговельні точки підприємства постачають продукцію методом прямих поставок, на великі відстані – за допомогою дистриб'юторів. Виробники часто не задоволені якістю просування продукції сторонніми дистриб'юторами. Це важливий аргумент на користь збільшення прямих поставок. У цілому, прямі продажі, на відміну від непрямих, більш ефективні з точки зору управління бізнесом. До того ж, практика доводить, що якщо при прямих поставках продажі товару зростають, то при співпраці з дистриб'ютором вони є усталеними.

Постачання готової продукції виробникам також здійснюється методами прямих та непрямих продаж. Ефективність прямих продажів залежить, в першу чергу, від відстані транспортування продукції. Чим менша відстань перевезення молокопродуктів від виробника до споживача, тим вигіднішими є прямі продажі, і навпаки (рис. 4).

Саме тому на ринках регіону, де знаходиться підприємство доцільно вибирати метод прямих поставок, що дозволяє не лише скоротити витрати, а й контролювати якість продукції, що постачається.

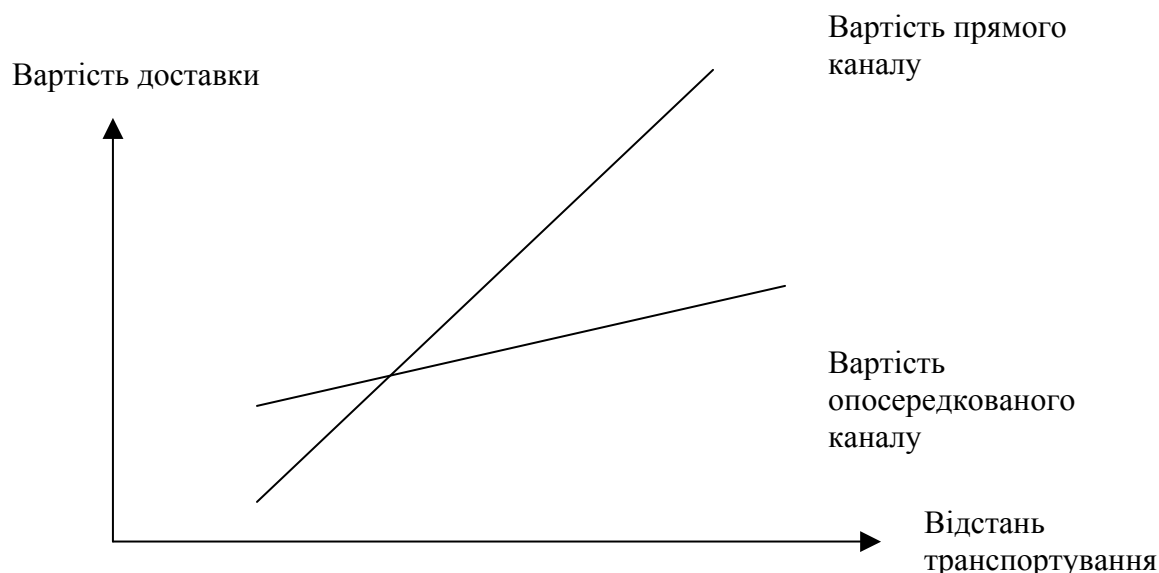

Рис. 4. Залежність вартості доставки від вартості транспортування

Кількість споживачів, що споживають продукцію, на певних географічних сегментах також впливає на ефективність окремих видів поставок (рис. 5).

Тож, вибір інших міст (як правило – мегаполісів) для постачання товарів методом прямих поставок обумовлений саме цим фактором, оскільки в цих містах обсяг споживання продукції є визначальним відносно обсягу ринку країни.

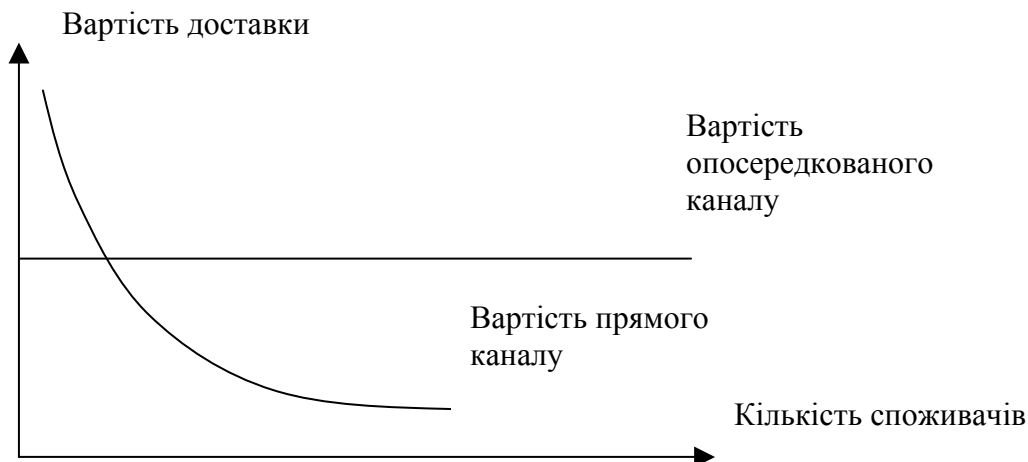

Рис. 5. Залежність вартості доставки від кількості споживачів

Слід також відмітити щорічне зростання реалізації продуктів харчування через великі торговельні центри і мережі. При цьому відносини між виробниками і великими торговельними мережами постійно еволюціонують. Відносини стають більш прагматичними, вони базуються на принципах взаємної вигоди, а не на суб'єктивних факторах (географічна приналежність, історія співпраці тощо).

Великі торговельні мережі проявляють все більшу зацікавленість в підвищенні привабливості своїх магазинів, однак кількість виробників та нових торговельних марок, зростає швидше, ніж кількість торговельних місць у магазинах. Тому останнім часом мережі почали пред'являти більш високі вимоги щодо доходності і якості продукту та промо-активності виробника. Одним із найголовніших умов входження в торговельні мережі сьогодні є прибуток, який може дати кожна позиція асортименту.

Отже, формування власної логістичної системи сьогодні є прерогативою великих харчових підприємств. Підприємства сільського господарства, а також малі та середні харчові підприємства не в змозі сформувати таку складну структуру – вони не готові ані організаційно, ані фінансово. Тому цим підприємствам доводиться користуватися послугами посередників або обмежувати ринок збуту прямими поставками окремим торговельним точкам.

Висновок. Таким чином, в сфері переміщення і перетворення продукції підприємств АПК країни відбуваються наступні тенденції:

- збільшення обсягу товарних потоків в усіх географічних напрямках, при неповному використанні потенціалу транспортних коридорів і можливостей логістичних систем з урахуванням світових інтеграційних тенденцій у сфері транспорту і логістики;
- вітчизняний аграрний бізнес працює без урахування світового досвіду в сфері логістики, внаслідок чого відбувається постійне збільшення транспортних складових в собівартості продукції і зниження конкурентоспроможності продукції;
- не на достатньому рівні приділяється увага створенню логістичної системи товароруку за участю транспортного комплексу країни.

Саме тому, формування регіональних логістичних систем АПК є важливою задачею, вирішення якої багато в чому сприятиме підвищенню ефективності діяльності підприємств АПК. Але таке завдання повинно вирішуватися за підтримки держави, адже сьогодні переважна більшість підприємств не готова до самоорганізації та саморозвитку.

Джерела та література.

1. Миротин Л.Б. Логистика для предпринимателя: основные понятия, положения и процедуры: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 252 с.
2. Перебийніс О.В. Логістична структура управління виробничо-комерційною діяльністю аграрних підприємств / Перебийніс О.В. // Удосконалення економічного механізму функціонування аграрних підприємств в умовах невизначеності: Збірник наукових праць міжнародної науково-практичної конференції. – К.: КНЕУ, 2004. – С. 267–269.
3. Пономарьова Ю.В. Логістика, 2-ге видання / Пономарьова Ю.В. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.